

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ : การเมืองเรื่องทรัพยากรน้ำ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการฝายรายไสล  
ชื่อผู้เขียน : นายเดชจรร ภูทิพย์  
ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชา : รัฐศาสตร์  
ปีการศึกษา : 2546

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์:

- |  |               |
|--|---------------|
| 1. อาจารย์ ดร. สุชาติ ศรียารัตน            | ประธานกรรมการ |
| 2. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยชนะ อิงคะวัต      |               |
| 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมชัย ผิวเรืองนนท์ |               |

**T158474**

จากการศึกษาการเมืองเรื่องน้ำโดยใช้โครงการฝายรายไสลเป็นกรณีตัวอย่างซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐบาลจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2544) และศึกษาการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการก่อสร้างโครงการฝายรายไสลของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งมุ่งศึกษาผลกระทบอันเนื่องมาจากการก่อสร้างโครงการฝายรายไสลที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการนี้จนนำไปสู่การต่อสู้ทางความคิดบนเวทีสาธารณะ และมีการวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงการเมืองจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ของสังคม

ในการศึกษาวิจัยนี้ ได้ใช้กรอบนิเวศวิทยาการเมืองมาอธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายรายไสลจากการศึกษาได้ข้อค้นพบว่า นโยบายการพัฒนาทรัพยากรน้ำของรัฐเป็นโครงการการกำหนดและริเริ่มขึ้นจากส่วนกลาง ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะปัญหาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของโครงการจาก “ฝายยาง” เป็น “ฝายคอนกรีต” โดยผลการประกอบกับหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดความรู้ความเข้าใจเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าริมแม่น้ำ

มูลซึ่งเป็นต้นกำเนิดวิถีชีวิตของคนในพื้นที่เพราะปริมาณน้ำที่มากขึ้นได้ทำลายความสัมพันธะระหว่างชาวบ้านกับ “ป่าบุ่งป่าทาม” ทำลายความผูกพันระหว่างสายน้ำกับท้องทุ่งซึ่งเป็นแหล่งทำกินที่ทรงคุณค่าที่สุดของภาคอีสานจนได้รับสมัญญานามว่า “มดลูกแห่งอีสาน”

นอกจากนี้ การจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐด้วยการสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำน้ำจะเป็นการส่งเสริมทุนนิยมทางอ้อม เพราะจะทำให้ปริมาณกักเก็บน้ำมีมากขึ้น ดังนั้นอุปกรณ์เครื่องมือในการทำประมงก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมให้มีความทันสมัยมากขึ้นซึ่งจะเอื้อประโยชน์กับเฉพาะผู้มีทุนมากเท่านั้น แม้รัฐบาลจะให้ความสำคัญกับนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำมาโดยตลอด แต่ก็เป็นการให้ความสำคัญเฉพาะหน้าเพื่อหวังผลทางการเมืองเป็นหลัก ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนโยบายมีความเป็นไปได้น้อย เนื่องจากการขาดความรู้จริงในปัญหาของประชาชน ทำให้ชุมชนชาวบ้านล่มสลายและกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

การรวมตัวกันต่อสู้ของชาวบ้านนำไปสู่การจ่ายค่าชดเชยตามข้อเรียกร้อง แม้จะเป็นวิธีทางหนึ่งของการคลี่คลายสถานการณ์ความตึงเครียด แต่ก็ไม่ใช่สูตรสำเร็จของการแก้ไขปัญหามาตรังกันข้ามทำให้ปัญหามานปลายกลายจนกลายเป็นประเด็นการเมืองและเป็นทิวทัศน์วิจารณ์ในสังคม

ดังนั้น การเกิดขบวนการต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงความหวงแหนที่ชุมชนมีต่อทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น กระตุ้นเตือนให้ประชาชนมีจิตสำนึกถึงคุณค่าของระบบนิเวศ และปรารถนาให้รัฐคืนระบบนิเวศที่สมดุลให้แก่ชาวบ้านเพื่อ “สิทธิแห่งความอยู่รอด” โดยอาศัยหลักจารีตในชุมชนเป็นตัวจำกัดการบริโภคที่ฟุ้งเฟ้อแบบทุนนิยม และมีการใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวังเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพไว้ให้คงอยู่ชุมชนอย่างยั่งยืนแล้วส่งต่อให้อนุชนรุ่นหลังอย่างสมบูรณ์

This study of the politics of water resource focuses on four major objectives, firstly to explore the management's policy of water resource from the past down to the now (B.E. 2544). Then examines the awareness of the segment of the public regarding the perception and participation in Rasi Salai dam project to the people in Rasi Salai, Rattanaaburi and Pongsai Districts. In addition, this study explores the impact of the Rasi Salai's construction on natural resource and the environment, finally to study the base of conflicts between those affected by the project and the government to be criticized generally in the public and discredit from the various political organizations in society.

The research findings, upon the Political Ecology conceptual framework, are the developmental project of governments are mostly centralization especially the change in the construction from “rubber dam project” to a “concrete dam project” incidentally without local participation from those affected by the scheme. Furthermore, the governmental agencies are actually lacked of the necessary knowledge in wetland around the Mun river where is the ecological origin of livelihood folkway for native residents hundred years ago. The increasing water level has disrupted the relationship between the villagers and the wetland that known as the “Womb of Esarn”.

The water natural management by means of constructing dams and reservoirs are the indirect result of the promotion of capitalism because of the water level from restoration. The more the water is, the more the modern tools of fishery will be. Even though the government has been involved the management of water resources for a long time until now but also a task at hand upon politician’s interest. That’s why the possibility of water management policy is too less effective due to a lack of knowledge of the public’s concerns. Accordingly the community is not united and ensuing social problems respectively.

Although the government was accepted to pay the compensation upon pressure from the ecological movement but it is only the one of methods to defusing and solving the crisis situation. In fact this is also not the absolute formula, contrarily, it has worsened to the serious problems which is criticized throughout the society as the politicized issue.

The environmental movement on the part of local villagers shows out the essential of natural resource in these local natural resources. It perspectively warns the people more ecological consciousness, and also ask for the balanced ecology turning for the “Right of Survival”, consuming it very carefully. The traditions of local community will be harnessed in order to limit the type of conspicuous that is so characteristic of capitalism as the whole. They want to conserve the land of bio-diversity before submit the sustainable ecology for their posterity perfectly.